

บทที่ ๒

การศึกษาขั้นมูลฐาน

พัฒนาการของเด็กอนุบาล

การที่จะทราบความสนใจของเด็กอนุบาล ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันได้แก่ พ่อแม่ ครู บรรณารักษ์ และผู้ทำงานอยู่กับเด็กวัยนี้ ควรทราบถึงพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กอนุบาล โรเบิร์ต แอล โดน (Robert L. Doan) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์หรือจิตใจ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้ คือ

๑. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

เนื่องจากเด็กอนุบาลอยู่ในวัยที่ต้องใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ อย่างมาก เพื่อพัฒนาร่างกายให้พร้อมสำหรับการเคลื่อนไหว เด็กวัยนี้จึงต้องการอาหารที่มีคุณค่า การพักผ่อนที่เพียงพอ และการรักษาร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ควรจัดให้เด็กตั้งแต่ยังอยู่ที่บ้าน และควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อมาเมื่อเข้าไปอยู่ในโรงเรียนอนุบาล การเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ จะช่วยให้ร่างกายแข็งแรง เคลื่อนไหวได้ดี กล้ามเนื้อที่กำลังพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการใช้อยู่เสมอ เด็กจึงต้องออกกำลังกายบ่อยครั้งกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นกิจกรรมสำหรับเด็กวัยเริ่มเรียน จึงควรได้รับการวางแผนให้เหมาะสมกับความต้องการที่จะเคลื่อนไหวของเด็ก และเหมาะสมกับความสนใจในช่วงสั้น

๒. พัฒนาการทางด้านอารมณ์หรือจิตใจ

เด็กเล็กนั้นมีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความต้องการของเด็ก เพื่อสร้างประสบการณ์ทางด้านความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับเด็ก และเพื่อ

เข้าใจในตัวเด็กให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังต้องการผู้นำที่มีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานเลี้ยงเด็ก หอสมุดเด็ก และโรงเรียนอนุบาล ซึ่งตั้งขึ้นมาอย่างมีแบบแผน จะต้องรับผิดชอบในการแนะนำสั่งสอนให้เด็กสามารถเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบุคคลอื่น ๆ ได้

ความมั่งคั่งทางจิตใจจะเกี่ยวพันอย่างมากกับอัตตมโนทัศน์ของบุคคล (Self Concept) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลนั้นรู้สึกเกี่ยวกับตนเองอย่างไร เด็กแต่ละคนจะพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตัวเอง บนพื้นฐานของปฏิกริยาโต้ตอบที่คนอื่นแสดงต่อเขา ถ้าเด็กรู้ว่าตนเองเป็นคนมีความสามารถ มีความสุข และเป็นที่ต้องการของคนอื่น เขาก็จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์ว่า เรียง ในทางตรงข้ามถ้าเด็กรู้ว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่เป็นที่ชื่นชอบและไม่เป็นที่ต้องการของคนอื่น เขาก็จะมีท่าทางที่สะท้อนความรู้สึกดังกล่าวออกมาเช่นกัน ดังนั้นชีวิตในบ้านและนอกบ้านจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็ก

๓. พัฒนาการทางด้านสังคม

การเล่นของเด็กเล็กนั้น มักเริ่มจากการเล่นคนเดียว (Solo Play) เช่น เล่นกับตุ๊กตาหรือของเล่นเพียงลำพัง ขึ้นต่อไปจะเป็นการเล่นแบบต่างคนต่างเล่น เรียกว่า เล่นขนานกันไปกับเด็กอื่น (Parallel Play) เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ผ่านขั้นการเล่นระดับนี้ไปแล้ว ความสำคัญของเพื่อนจะเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ความสำคัญของตุ๊กตาหรือของเล่นจะลดน้อยลง ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นของพัฒนาการทางด้านสังคม สำหรับเด็ก การเล่นและการอยู่ร่วมกันไม่ใช่สิ่งที่ย้ายเสมอไป เพราะทักษะเช่นนี้มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ต้องอาศัยการเรียนรู้ ดังนั้นสถานเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่ดี ควรจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กในด้านสังคม โดยใช้วิธีการบริหารงานออกมาในรูปศูนย์หรือมุมต่าง ๆ เช่น มุมวาดภาพระบายสี มุมทนายปัญหา มุมการฝีมือ มุมรถไฟ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมหนังสือ เป็นต้น มุมที่น่าสนใจและท้าทายเหล่านี้จะยั่วยุเด็กให้มาอยู่ร่วมกัน มีโอกาสร่วมมือสัมพันธ์และติดต่อกัน ทำให้เด็กสามารถทำงาน หรือเล่นกันด้วยความสบายใจในกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน โดยปกติประมาณ

๑๕-๒๐ นาที หลังจากเด็กเข้าชั้น จะมีกิจกรรมของกลุ่มโดยตลอด เช่น เปิดรายการด้วยเพลง เล่นเกมส์ใช้นิ้วมือ ซึ่งจะนำเด็กมาอยู่รวมกันในระยะสั้น ๆ หลังจากนั้นก็กลับไปยังศูนย์หรือมุมต่าง ๆ พร้อมเพื่อนที่สนใจ เรื่องเดียวกัน พอถึงช่วงกลางวัน เด็กจะกลับมาอยู่พร้อมหน้ากันอีก เพื่อฟังนิทาน ร้องเพลง ท่องกลอน และรับประทานอาหาร เด็กจะค่อย ๆ รู้สึกมั่นคงปลอดภัยในกลุ่มเพื่อน

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การที่เรารู้ว่าทำอะไรจึงจะเข้ากับเด็กอื่นได้ ถ้าเด็กอนุบาลประสบความสำเร็จในการเข้ากับเพื่อนได้ดี ย่อมจะมีสมาธิในการเรียน เมื่ออยู่ชั้นประถมหนึ่ง ในทางตรงกันข้าม ถ้าเข้ากับเพื่อนไม่ได้ เขาจะประสบความสำเร็จในการเรียนชั้นต่อไป พ่อ แม่ ครู บรรณารักษ์ และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กวัยนี้จึงควรใช้วิธีที่เหมาะสมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม เพราะพัฒนาการทางด้านนี้ถือเป็นแกนสำคัญของพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กอย่างแท้จริง

๔. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา

อิทธิพลที่สำคัญที่สุด สำหรับความมั่งคั่งทางสติปัญญาของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการทางภาษา มนุษย์เราไม่ว่าจะทำสิ่งใด คิด ตัดต่อ หรือใช้เหตุผล จะต้องเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาทั้งสิ้น ดังนั้นความสามารถในการใช้เหตุผล ใช้ความคิด และทักษะการติดต่อสื่อสารของแต่ละคน จะสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการทางภาษา^๑

ประมวล คิดคินสัน แสดงความคิดเห็นว่า

ความสามารถในการใช้ภาษา นำไปสู่พัฒนาการอื่น ๆ อีกมากมาย ภาษาแสดงสติปัญญา ชวนให้เกิดการเรียนรู้ การกำหนดครูกว้างขวางขึ้น ภาษาย่อยความจำ ความคิด เหตุผล ภาษาช่วยให้เด็กอย่างสูงวัฒนธรรมชั้นสูง ช่วยให้ติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ภาษาเป็นจุดรวมแห่งความจรรโลงใจของมนุษย์ ภาษานำมาซึ่งความรู้ และการมีความคิดสร้างสรรค์แห่งชีวิต^๒

^๑Robert L. Doan, "Preschool Profile: Developmental Aspects of Young Children," in Start Early for an Early Start, ed. Ferne Johnson (Chicago: American Library Association, 1976), pp. 3-6.

^๒ประมวล คิดคินสัน, วัยวัยนาจิตวิทยาพัฒนาการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวทิทยา, ๒๕๒๐), ๑: ๑๔๔.

เด็กจะพัฒนาภาษาได้โดยการฟังและพูด ซึ่งเป็นหน้าที่ของ พ่อ แม่ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่จะใช้เวลาในการสนทนาพูดคุยกับเด็ก นอกจากนี้ควรใช้เวลาอ่านวรรณกรรมที่เหมาะสม ให้เด็กฟังอย่างสม่ำเสมอ และหาโอกาสต่าง ๆ ฝึกประสบการณ์ทางภาษาให้กับเขา เช่น การเล่นเกม การร้องเพลง ท่องคำกลอนและอื่น ๆ เมื่อเด็กมีแหล่งที่จะพัฒนาภาษามากพอ ก็จะตื่นเต้นและเต็มใจที่จะใช้ทักษะนั้นกับคนอื่น ประสบการณ์เหล่านี้จะค่อย ๆ พัฒนาทักษะการพูด ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

อิทธิพลสำคัญอีกประการหนึ่งของพัฒนาการทางสติปัญญาคือ ความเข้าใจในความคิดรวบยอด กล่าวคือเข้าใจว่าใครเป็นใคร ทำอะไร พูดอะไร และปฏิบัติอย่างไร เด็กดูเหมือนจะแยกบทบาทของผู้ใหญ่เอาไว้ในใจ โดยการสังเกตและเลียนแบบการกระทำ เขาจะเล่นอยู่ในศูนย์หรือมุมที่จัดเหมือนบ้าน เล่นออกร้าน โรงเรียนสมมติ ตลาดสมมติ หรือเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ต่าง ๆ กันไป ประสบการณ์ดังกล่าวนี้ จะส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาให้กับเด็กได้ดี^๑

พยอม อิงคตานุวัฒน์ แสดงความคิดเห็นว่า

เด็กวัยนี้ มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ มากมาย (Need for Curiosity) ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กถามคำถามอยู่ตลอดเวลา ทัศนคติของพ่อแม่ ต่อความอยากรู้อยากเห็นของเด็กจะมีความสำคัญมาก พ่อแม่ควรจะตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นด้วยคำตอบที่สั้น ๆ ง่าย ๆ ที่เด็กจะเข้าใจได้ และด้วยท่าทีที่เป็นธรรมชาติ เช่น คำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ เพราะเด็กวัยนี้ไม่ต้องการคำตอบที่เป็นรายละเอียดซับซ้อน จากทัศนคติของพ่อแม่ และผู้ใกล้ชิดเด็ก ดังกล่าว จะเป็นแรงจูงใจให้เด็กเกิดความคิดริเริ่ม ทำให้มีพัฒนาการทางเขาว์และปัญญา^๒

^๑Doan, "Preschool Profile: Developmental Aspects of Young Children," p. 6.

^๒พยอม อิงคตานุวัฒน์, จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา-ศิริราช คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๑), หน้า ๖๔-๖๕.

พัฒนาการทางสติปัญญาจะไม่ใช่ไปตามต้องการ ถ้าปราศจากการใช้ทักษะการ
เรียนรู้ ซึ่งมีรูปแบบง่าย ๆ ดังนี้ คือ

ก. การกระตุ้น (Stimulus) ทำได้โดยการใช้รูปภาพ เสียง หรือขบวนการ
อื่น ๆ

ข. การรับรู้ (Perception) จะเกิดขึ้นเมื่อสมองได้รับข่าวสารโดยผ่าน
ประสาทเกี่ยวกับความรู้สึก

ค. การเกิดความคิด (Conceptualization) คือการที่ข่าวสารซึมซาบ
เข้าสู่จิตใจ ในขั้นนี้ข่าวสารที่จะเข้าสู่สมอง จะได้รับการตรวจสอบ พิจารณา ชั่งน้ำหนัก
เปรียบเทียบ ทบทวน หรือในบางกรณีอาจไม่เป็นที่รับรู้ ในขั้นนี้เช่นกันที่จะมีการคิดภาษาขึ้นมา
เพื่อใช้กับตัวข่าวสารที่สมองได้รับ

ง. การตอบสนอง (Response) จะออกมาในรูปการกระทำ อาจแสดงออก
ทางสีหน้า การเกาศีรษะ ถ่ม หรือในรูปความรู้สึก

สำหรับขั้นที่ ๒ คือขั้นการรับรู้ นั้น เป็นทักษะที่สำคัญที่สามารถเรียนรู้ได้^๑ คือ
เรียนโดยวิธีทางแห่งการสัมผัส และปฏิบัติการเคลื่อนไหว มีการจัดแจง และต้อง ปลูกคำ
การเห็น การได้ยิน การรับรู้ เข้าสู่สมองโดยประสาททั้ง ๕^๒ บ้าน สถานเลี้ยงเด็ก หรือ
โรงเรียนอนุบาล จะมิพบบาทสำคัญในการสอนทักษะดังกล่าว ส่วนทักษะ การมอง และการ
สัมผัส เป็นขั้นความเข้าใจที่มีอยู่ในกิจกรรมของโรงเรียนอนุบาล สำหรับการชิมรส และดมกลิ่น
ไม่ถึงว่าเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้

ทักษะการมอง^๓

การรับรู้ทางสายตาจะช่วยให้การตัดสินใจแน่นอนขึ้น ถ้าสายตาของเด็กปกติ
ผู้ใหญ่ควรตระหนักถึง การรับรู้ทางสายตาในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ความสามารถในการมอง

^๑Doan, "Preschool Profile: Developmental Aspects of Young
Children," p. 7.

^๒ประมวล คิดสินสัน, วัยวัฒนาจิตวิทยาพัฒนาการ, ๑: ๑๖๕.

^๓Doan, "Preschool Profile: Developmental Aspects of Young
Children," p. 7.

เห็นทั่ว ๆ ไป (Figure-ground) การรับรู้เรื่องความลึก (Depth Perception) การรับรู้เรื่องทิศทาง (Directionality) ความสามารถในการมองรูปได้คงที่ เมื่อวัตถุอยู่ในมุมอื่น หรือในที่ที่แสงสว่างเปลี่ยนไป (Visual Constancy) ความสามารถที่จะมองตามวัตถุที่เคลื่อนที่ (Ocular Pursuit) ความชัดของภาพที่มองเห็น (Acuity) ความสามารถที่จะจดจำสิ่งที่เคยเห็นมาแล้ว (Visual Memory) ความสามารถที่จะชี้ความแตกต่างระหว่างวัตถุชิ้นหนึ่งกับวัตถุอีกชิ้นหนึ่ง (Visual Discrimination) เช่น ตัวอักษร b กับ d เป็นต้น สำหรับการรับรู้กลับของเด็กไทยนั้น พวงแก้ว ศิริพานิช ทำการวิจัย พบว่า เด็กอายุ ๔ ปี มีการรับรู้กลับมากที่สุด^๑

ทักษะการฟัง มีสิ่งที่ควรคำนึงถึง ๗ ประการ คือ

๑. ความชัดของเสียง (Auditory acuity) หมายถึง ความสามารถที่จะได้ยินเสียงด้วยความดังระดับธรรมดา

๒. ขบวนการของการฟัง (Auditory procession) บางครั้งเรียกว่า การแปลรหัส หมายถึง ความสามารถที่จะรับรู้หรือเข้าใจเนื้อหาสาระที่ฟังได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ตามขั้นตอน

๓. การจำได้ (Auditory memory) หมายถึงความสามารถที่จะจดจำสิ่งที่ได้ยิน

๔. การแยกความแตกต่างของเสียง (Auditory discrimination) หมายถึง ความสามารถที่จะแยกเสียงที่คล้ายกันออกจากกันได้ เช่น (m,n) (a,o) (e,i)

๕. การกรองเสียง (Auditory screening) เป็นส่วนสำคัญมาก หมายถึง ความสามารถที่จะฟังเสียงบางเสียงที่ต้องการโดยไม่รับรู้เสียงอื่น เช่น ฟังคำบรรยายของครู ในขณะที่มีเสียงรถยนต์แล่นผ่าน เสียงดินสอหล่น เสียงคนไอ หรืออื่น ๆ

๖. การประสมเสียง (Blending) หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมเสียงของตัวอักษรต่าง ๆ เข้าเป็นเสียงของคำได้

๗. การจัดลำดับ (Sequencing) หมายถึง ความสามารถที่จะรับรู้และจดจำเสียงที่ได้ยินได้ตามลำดับขั้นตอน

^๑ พวงแก้ว ศิริพานิช, "การรับรู้กลับของเด็กไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๓๓.

การสัมผัส

สัมพันธ์กับทักษะการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อของเด็กอย่างยิ่ง เด็กจะเคลื่อนไหวไปหาสิ่งที่เขาได้ยินและมองเห็น ดังนั้น การทำงานของกล้ามเนื้อที่ประสานกันอย่างดีในร่างกายของเด็ก จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มการเรียนรู้ให้กับเด็ก ถ้าเด็กมีโอกาสนำใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ อยู่เสมอ จะช่วยให้เด็กมีทักษะในการเคลื่อนไหวมากขึ้น เครื่องมือง่าย ๆ ที่จะใช้ฝึกทักษะดังกล่าวได้แก่ การให้เด็กเดินบนแผ่นไม้ (Walking board or balance beam) ซึ่งจำเป็นต้องใช้สายตาและกล้ามเนื้อประกอบกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกที่ใช้สายตาและทักษะการเคลื่อนไหว ได้แก่ การกระโดด คลาน ขว้างปา และไล่จับ จากการทำทักษะการเคลื่อนไหวมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเรียนรู้ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า พัฒนาการทางกายภาพเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเล็กอย่างยิ่ง

๕. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ความสามารถที่จะแสดงความรู้สึกออกมาหลาย ๆ วิธี คำนี้มักจะถูกตีความว่าเป็นทักษะทางศิลปะเท่านั้น ตามความเป็นจริงแล้ว ทักษะที่แสดงออกมาในแขนงอื่นที่กว้างกว่านี้ ก็ถือว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ เช่นกัน เช่น การเล่นเกม การวาดภาพ งานปั้น งานไม้ การเล่นเกม การแสดงหุ่น การเต้นรำ และการแสดงตลก ดังนั้น บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สามารถส่งเสริมความคิดริเริ่มของเด็กได้ โดยการสนับสนุนให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และให้คำชมเชย มากกว่าที่จะทำให้และโดยการจัดบรรยากาศที่จะเข้าถึงเด็ก

การศึกษาของเด็กวัยเริ่มเรียน เป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้องติดต่อกับเด็ก. ขั้นแรก บ้านจะต้องรับผิดชอบต่อพัฒนาการทุกด้านของเด็ก อย่างไรก็ตามในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและซับซ้อน สังคมจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการขั้นต้นของเด็กอย่างยิ่ง คุณภาพของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของบ้านเท่านั้น แต่รวมไปถึงคุณภาพของสถานเลี้ยงเด็ก ห้องสมุด โรงเรียน อนุบาล หน่วยงานดูแลเด็ก สวนสาธารณะ และสนามเด็กเล่นทุกแห่งด้วย^๑

^๑Doan, "Preschool Profile: Developmental Aspects of Young Children," pp. 7-9.

ความสามารถของเด็กก่อนบวล

เด็กวัย ๓ ขวบ

ความสามารถของร่างกายในด้านการเคลื่อนไหว

เด็กจะค่อย ๆ พัฒนาทักษะการเดินและการวิ่งไปสู่ระดับที่สามารถเคลื่อนไหวไปมาได้ดี การประสานงานของกล้ามเนื้อดีขึ้น^๑

ความสามารถในการใช้มือ

ต่อแท่งไม้สี่เหลี่ยม ๔ แท่งได้ในทางสูง

สร้างสะพานโดยใช้แท่งไม้สี่เหลี่ยม ๓ แท่งได้

เลียนแบบกากบาทและเขียนรูปตามคำสั่งได้

เปรียบเทียบของ ๒ สิ่ง โดยใช้หลักการกรวยทศ ๓ ชั้นตอนได้ *

สามารถจดจำคำศัพท์ใหม่ ๆ ได้^๒

ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมาย

ร้องเพลงง่าย ๆ ได้ นับได้ถูกต้องถึง ๑๐ บอกชื่อภาพที่เคยเห็นบ่อย ๆ ได้ ทำตามคำสั่งได้ บอกสีได้ถูกต้องอย่างน้อย ๑ สี ชอบถามคำถามอยู่ตลอดเวลา และใช้คำสรรพนามได้ จากการที่เคยเป็นฝ่ายตรงข้าม เด็กจะพยายามเข้าหาคนอื่น เริ่มเล่นกับคนอื่นเข้าใจ^๓

เด็กวัย ๔ ขวบ

ความสามารถของร่างกายในด้านการเคลื่อนไหว

การทรงตัวดีขึ้นมาก สามารถเดินบนกระดานแผ่นเดียวได้เป็นอย่างดี วิ่งก้าวยาว ๆ ได้ กระโดดให้ตัวลอยสูง ๆ ได้ ยืนเท้าเดียวได้นาน ๆ หลายวินาที

^๑กรมสามัญศึกษา, หนังสือชุดคู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๗), หน้า ๖.

^๒Arnold Gesell and Frances L. Ilg, The Child from Five to Ten (New York: Harper & Brothers, 1946), pp. 55-56. * หลักกรวยทศ ๓ ชั้นตอน เช่น บ้านใหญ่กว่าคน คนใหญ่กว่าหนังสือ ∴ บ้านใหญ่กว่าหนังสือ

^๓พยอม อิงคตานุวัฒน์, จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, หน้า ๒๔-๒๕.

ความสามารถในการใช้มือ

กลัดกระดุม ผูกเชือกกรองเท้าได้ ใช้มือขวาลัดขึ้น หยิบวัตถุเล็ก ๆ ได้
สามารถขีดเส้นกากบาทและพับกระดาษซ้อนกันสามทบได้^๑

ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมาย

ชอบใช้จินตนาการ เสกสรรค์ ขึ้นแต่งเรื่องราวต่าง ๆ ร่าเริง มีชีวิตชีวา
อยากรู้อยากเห็น^๒

ชอบถามคำถามต่าง ๆ สามารถทำตามคำสั่งได้ และบอกความแตกต่างของ
วัตถุ ๒ อย่างที่มีความยาวแตกต่างกันได้ ควบคุมการขับถ่ายของตนเองได้ตามต้องการ

เด็กวัย ๔ ขวบ

ความสามารถของร่างกายในด้านการเคลื่อนไหว

กระโดดสลับขาได้ ชอบปีนป่ายที่สูง

ความสามารถในการใช้มือ

เขียนรูปสามเหลี่ยมได้เหมือน เขียนตัวอักษรได้

ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมาย

บอกอายุตนเองได้ รู้ความแตกต่างของเวลาเช้า-บ่าย (Sense of Time)
ทำตามคำสั่ง ๓ คำสั่งได้โดยสั่งเพียงครั้งเดียว^๓

รู้จักพิจารณาเหตุผล มีความสุขใจ ชอบสร้างบ้านสมมติของตนเอง ชอบเล่น
เลียนแบบชีวิตจริง ช่างซักถาม รับผิดชอบได้เล็กน้อย ชอบช่วยทำงาน สนใจตัวเองมากกว่า
คนอื่น ทำอะไรเพื่อตนเองมากกว่าส่วนรวม ยังไม่รู้จักรับผิดชอบ การรับ ชอบเล่นเป็นหมู่ ยังต้อง
การความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่^๔

^๑ กรมสามัญศึกษา, หนังสือชุดคู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล, หน้า ๖.

^๒ Gesell and Ilg, The Child from Five to Ten, p. 56.

^๓ พยอม อิงคตานุวัฒน์, จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, หน้า ๒๔-๒๖.

^๔ กรมสามัญศึกษา, หนังสือชุดคู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล, หน้า ๖.

เด็กวัย ๖ ขวบ

ความสามารถของร่างกายในด้านการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวทุกส่วนคล่องแคล่วมาก ไม่อยู่นิ่งไม่ว่าจะเป็นในบ้านหรือนอกบ้าน กระโดดขึ้นลงไปรอบ ๆ บ้าน สามารถรับของที่ยื่นมาให้ได้ และชอบเล่นปล้ำกับเพื่อน ๆ

ความสามารถในการใช้มือและตา

การจับดินสอในการเขียนทำได้ดีขึ้น ชอบวาดภาพระบายสี สามารถมองเด็กอื่นเล่นโดยที่มือของตนทำงานต่อไปได้ สามารถใช้มือและตาพร้อม ๆ กันขณะเดินหรือขณะนั่งเขียนตัวหนังสือตัวเล็ก ๆ ได้^๑

ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมาย

มีความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อได้รับการต้อนรับและความเพลิดเพลินจากคนภายนอก ชอบแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ พยายามเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม^๒

ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบของโรงเรียนได้ เข้าใจคำสั่งของครู ชอบอ่านหนังสือสะกตคำง่าย ๆ ได้ สนใจฟังวิทยุ ชอบฟังละคร ดูโทรทัศน์ เวลาชอบใจจะหัวเราะ

พัฒนาการด้านอารมณ์และการปรับตัวในสังคม

มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย โกรธง่ายในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น คำเย้าแหย่ของเพื่อน โดยทั่วไป จะปรับอารมณ์ได้ดีตามสมควรและสนใจอารมณ์ของผู้อื่น เริ่มรู้จักแบ่งขนมและของเล่นให้ผู้อื่นซึ่งเดิมพอใจจะเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียว^๓

การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กเล็ก

ประสบการณ์เป็นสิ่งจำเป็นมาก สำหรับช่วยพัฒนาการทางด้านสมองของเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่พัฒนาการทางด้านอื่นและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วย พ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กซึ่ง

^๑ พยอ ม อิงคตานุวัฒน์, จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, หน้า ๒๗-๒๘.

^๒ กรมสามัญศึกษา, หนังสือชุดคู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล, หน้า ๖-๗.

^๓ พยอ ม อิงคตานุวัฒน์, จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก, หน้า ๒๘.

มีหน้าที่สนองความต้องการของเด็ก จะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กไม่ใช่เพียงเพื่อสร้างเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาเท่านั้น แต่จะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนด้วย ความรู้ที่เด็กได้รับจากประสบการณ์วัยต้นนี้ จะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เขายอมรับโรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนประถมว่าเป็นเรื่องง่ายและน่าสนุกสนาน

ประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กจะส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ด้วย เมื่อเด็กได้รับการอุ้มชู และได้ฟังการอ่านหรือฟังเพลง ความสัมพันธ์ส่วนตัวและความคุ้นเคยจะค่อย ๆ พัฒนาระหว่างตัวเด็กและผู้ใหญ่ เมื่อเด็กรู้ว่า เขาได้รับความรัก ความเอาใจใส่ดูแลจะรู้สึกมั่นคงปลอดภัย หนังสือนิทาน บทประพันธ์และเพลงจะช่วยให้เกิดสภาพการณ์ที่ดึงผู้ใหญ่ให้เข้ามาในโลกของเด็ก ความผูกพันนี้จะพิสูจน์ให้เห็นได้ในกิจกรรมที่เด็กทำ และช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ ซึ่งจำเป็นต่อการปรับอารมณ์และการกระทำของเขา นอกจากนี้จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย ซึ่งจำเป็นต่อการสำรวจขั้นต่อไป เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยนี้ จะสะท้อนออกมาในรูปความสัมพันธ์กับผู้อื่น และในรูปของความสามารถที่จะเข้ากับสภาพแวดล้อมที่กว้างขึ้นทุกที

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นควร เริ่มต้นที่เด็กออกจากโรงพยาบาลมาที่บ้าน เด็กทารกมีความสามารถที่จะเข้าใจและแยกความแตกต่างของเสียงได้ตั้งแต่เกือบจะนาทีแรก ที่กำเนิดจากครรภ์มารดา เด็กเริ่มพัฒนาทักษะของความเข้าใจ จากการตีความหมายเสียงที่เขาได้ยินตั้งแต่อยู่ในวัยทารก ดังนั้นช่วงระหว่าง ๖ เดือนแรก ขณะที่ความสามารถในการมองกำลังพัฒนา ประสบการณ์การเรียนรู้จะมีศูนย์กลางอยู่ที่เสียงและภาษาพูดมากกว่าอยู่ที่รูปภาพหรือสิ่งพิมพ์

กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กนั้น เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ทั้งหลายได้ทำมาแล้ว โดยสัญชาตญาณ การที่เด็กได้ยินวลีซ้ำ ๆ จากคำกลอนง่าย ๆ หรือจากบทเพลงกล่อมเด็ก จะทำให้เด็กซึมซาบเรื่องดนตรีและจังหวะของภาษาพูดได้ดี การได้ฟังคำสนทนาของผู้ใหญ่ หรือได้ฟังบทกลอน บทเพลงกล่อมเด็กต่าง ๆ ในช่วงเดือนแรก ๆ ของชีวิต จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะฟังคำและเสียงต่าง ๆ เด็กจะเริ่มสนใจความชัดเจน ระดับเสียง คุณภาพ และช่วงคำ

ความสามารถที่จะแยกความแตกต่างได้โดยการฟังนี้ เป็นทักษะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาด้านคำพูด เป็นความสามารถที่จะทำให้กลายเป็นนักอ่านในที่สุด

เมื่อใกล้จะครบขวบแรก สายตาจะพัฒนาขึ้นมาก และการพูดเริ่มเข้ามามีบทบาท ควรให้เด็กได้มีโอกาส ดูรูปภาพง่าย ๆ ที่มีขนาดใหญ่ ด้วยวิธีนี้ เด็กจะเริ่มพัฒนาทักษะที่สำคัญ คือ การตีความหมายรูปภาพ และคิดคำพูดเพื่อเรียกสิ่งปรากฏในภาพนั้น ซึ่งจะเป็นทั้งกิจกรรมการฟังและการพูด

วิธีการหนึ่งที่จะเสนอรูปภาพให้เด็กได้ดี คือการตัดรูปภาพออกมาจากนิตยสารและติดไว้กับผนัง หรือป้ายใกล้เตียงเด็ก ผู้ใหญ่ควรเลือกภาพที่เด็กคุ้นเคยและสนใจ อาจเป็นรูปภาพคนหรือสัตว์เลี้ยงที่แสดงท่าทางต่าง ๆ พ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิดควรเรียกชื่อสิ่งที่อยู่ในภาพเพื่อให้เด็กพูดตาม เป็นการฝึกการพูดให้เด็ก การฝึกซ้ำ ๆ กันเป็นสิ่งสำคัญควรทำเป็นประจำทุกวัน แต่ใช้ช่วงเวลาสั้น ๆ เมื่อเด็กพร้อมเท่านั้น ความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างผู้ใหญ่และเด็กในช่วงเวลาดังกล่าว จะมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก

ในขณะที่เด็กกำลังพัฒนาความชำนาญในด้าน การตีความหมายรูปภาพออกมาเป็นคำพูดนี้ เด็กจะสร้างความหมายของคำขึ้นมา เพื่อทำความเข้าใจกับคำหรือวลีที่จะพบจากการอ่านและการฟังในอนาคต ในช่วงนี้ การกระตุ้นด้วยดนตรีควรจะดำเนินต่อไปด้วย เสียงของของเล่น กระดิ่ง ข้อน ฯลฯ จะเป็นตัวกระตุ้นหู ซึ่งจะส่งเสริมทักษะการฟังและการใช้มือควบคู่กันไป การใช้บทเพลงกล่อมเด็กและเสียงเพลง จะช่วยให้ช่วงเวลาอาบแดดน่าฟังพอใจ ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ เช่น พระจันทร์ส่องแสง ผ่นตก สามารถนำมาเป็นเนื้อเพลงได้ การได้ร่วมในกิจกรรมนี้ จะนำความพอใจมาให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ และเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ การเรียนรู้ให้เด็กด้วย

การเล่านิทาน และการอ่านออกเสียงโดยใช้หนังสือภาพ ควรจะเริ่มในช่วงอายุ ๒ ขวบ ประสบการณ์จากหนังสือสำคัญต่อการพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เพราะจะส่งเสริมสภาพแวดล้อม

ให้นำสรณัม^๑ "ยังมีการกระตุ้นทางสติปัญญาและสังคมในวัยเด็กให้น่าพึงพอใจมากเท่าใด ยิ่งส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาแก่เด็กในวัยต่อมามากเท่านั้น"^๒

แชมเบอร์ส (Chambers) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

เพลงกล่อมเด็ก คำประพันธ์ และนิทานที่เด็กได้ฟังจะช่วยให้เด็กเคยชินกับการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับบุคลิกของตัวละคร โครงสร้างเหตุการณ์ในเรื่องรวมทั้งรูปแบบและจังหวะของคำร้อยแก้ว และร้อยกรอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กรู้จักใช้ชีวิตรอบอย่างระมัดระวัง นอกจากนี้ยังรู้จักสนใจและสมาธิของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอ่านมากอีกด้วย^๓

ดังนั้น พ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ควรจัดตารางเวลาสำหรับการอ่านออกเสียงให้เด็กฟังเป็นประจำ อาจจะทำก่อนเวลานอน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดี ไม่จำเป็นต้องใช้เวลานานมาก เพราะเด็กวัยนี้มีช่วงความสนใจจำกัด ถ้าเด็กเริ่มเบื่อหรือเหนื่อย ควรหยุดคิดว่าที่จะทำต่อไป สภาพการณ์ของการเรียนรู้ที่น่าพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญมาก

ช่วงอายุ ๒ ขวบนี้ เด็กที่เริ่มเดินได้เตาะแตะ เรียนรู้ที่จะถือหนังสือด้วยตนเอง หนังสือผ้าไม่ว่าจะซื้อหรือทำเอง เหมาะสมมากสำหรับการเริ่มต้น เพื่อป้องกันการฉีกขาด เด็กสามารถเปิดหน้าหนังสือได้ด้วยตัวเอง นอกจากนี้ หนังสือนิตยสารล่วงหน้า รายการสินค้า (Catalog) จะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ได้ดีเช่นกัน เพราะหนังสือเหล่านี้ มีสีสันสวยงาม ช่วยในการฝึกสายตา และฝึกด้านการพูดของเด็กได้ดี ต่อจากนั้นจึงเริ่มซื้อหนังสือราคาถูก ๆ เช่น หนังสือชุดโกลเดนบุ๊กส์ (Golden Books) หรือชุดนิทาน (Tell a Tale Books) มาให้เด็กอ่าน

^๑Harriet R. Fuller and Bonnie J. Stuelpe, "Learning Experience with Infants," in Start Early for an Early Start, ed. Ferne Johnson (Chicago: American Library Association, 1976), pp. 14-18.

^๒Lillian and Richard Peairs, What Every Child Needs (New York: Harper & Row, 1974), p. 298.

^๓Aidan Chambers, Introducing Books to Children (London: Heinemann Educational Books, 1973), p. 1.

เด็กเล็กจะเรียนรู้ทัศนคติจากหนังสือและจากการอ่านที่คนรอบข้างปฏิบัติอยู่ เด็กจะเรียนรู้บทเรียนบทแรกจากสมาชิกในบ้าน ได้แก่ พ่อแม่ พี่ชาย พี่สาว ญาติ โดยธรรมชาติแล้ว การที่คนรอบข้างมองเห็นสื่อในรูปแบบใด อ่านและพูดถึงหนังสืออย่างน้อยแค่วัน ช้อและขอยืมหนังสือมากเพียงใด เก็บรักษาและรู้คุณค่าหนังสือมากเท่าไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ซึมซาบเข้าไปในตัวเด็กที่ละเล็กละน้อย นอกจากนี้ผู้ใหญ่ควรอ่านหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารกับเด็กเล็ก เพราะวิธีนี้จะสร้างประสบการณ์ในการอ่านของเขาได้เป็นอย่างดี

วัย ๓ ขวบ ช่วงความสนใจของเด็กจะยาวนานขึ้น ควรลดหนังสือภาพที่เป็นรูปเดี่ยวลง แล้วหันมาเพิ่มภาพที่ซับซ้อนขึ้น หรือพวกนิทานสัตว์ ตัวอย่างเช่น กระต่ายน้อยแอนดรูว์แดง (The Tale of Peter Rabbit) ฯลฯ หนังสือภาพที่ไม่มีคำบรรยาย จะส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กเล็กได้เช่นกัน เช่น เรื่อง Making Friends ของอีลีเนอร์ ชิค (Eleanor Schick) และ Frog, Where Are You ? ของเมอร์เซอร์ เมเยอร์ (Mercer Mayer) จะช่วยให้เด็กฝึกแยกความแตกต่างด้วยสายตา (Visual Discrimination) และมีทักษะในการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เห็น เมื่อเด็กสามารถสื่อสารได้ด้วยประโยคสั้น ๆ เขาก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ได้แสดงออก ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ของเด็ก เช่น วันเกิด ผู้ใหญ่สามารถจับทกลอนในช่วงนี้ได้เช่นกัน

ประสบการณ์ด้านหนังสือมีการนำมาใช้เพื่อช่วยเด็กพัฒนาด้านการพูด กิจกรรมนี้จะได้ผลดีด้วยการพูดคุยกับเด็กมาก ๆ ควรตั้งคำถามให้เด็กตอบ เด็กจะได้รู้สึกว่ามีสิ่งที่เขาพูดออกมาเป็นน้ำหนักและสำคัญ ผู้ใหญ่ควรใช้คำตอบที่เป็นคำศัพท์ทั่ว ๆ ไป อาจเป็นคำใหม่ หรือคำยากบ้าง การออกเสียงต้องชัดเจนและถูกต้อง

ประสบการณ์การเรียนรู้สำคัญยิ่งต่อพัฒนาการทุกด้านของเด็ก และจะมีผลต่อความสามารถในอนาคตอย่างแท้จริง พ่อแม่ ครู บรรณารักษ์ และผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ชนิดต่าง ๆ ให้กับเด็กตั้งแต่วัยทารก เพราะจะช่วยให้เขามีพัฒนาการอย่างเต็มที่ในทุก ๆ ด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา^๑

^๑Fuller and Stuelpe, "Learning Experience with Infant,"

ความพร้อมในการอ่าน

การอ่านหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของความงอกงามทั้งหมดของเด็ก ความสามารถในการอ่านและพูดจะไปด้วยกัน เด็กที่พูดก่อนจึงอ่าน เด็กแต่ละคนมีความสามารถทางภาษาต่างกัน ความพร้อมที่จะอ่านก็ต่างกันด้วย^๑ เช่นเดียวกับความสามารถในการยืน การก้าว การตีมือจากแก้ว การเล่น และความสนใจทางสังคม การที่จะสอนให้เด็กอ่าน ก่อนที่เด็กมีความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์นั้น ไม่เพียงแต่จะเสียเวลา ยังทำให้เกิดปัญหาด้วย การทำเช่นนี้ อาจจะทำให้เด็กท้อถอย ทำให้เด็กรู้สึกว่าการอ่านเป็นเรื่องน่าเบื่อ ตั้งแต่เริ่มเขียน อาจจะทำให้เด็กไม่ชอบหนังสือ ฉะนั้นพ่อแม่ หรือครูจะต้องดูความพร้อม และความไม่พร้อมของเด็กด้วย สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมในการอ่านของเด็ก

๑. สภาพร่างกาย สายตา การรับฟัง และสุขภาพโดยทั่วไป มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการอ่านของเด็ก

๒. คะแนนการทดสอบสติปัญญา จะเป็นเครื่องบอกความพร้อมในการอ่านของเด็ก

๓. พัฒนาการทางด้านภาษา เด็กสามารถเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้ดีเพียงไร

๔. พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม เด็กปรับตัวได้ดีเพียงไร มีความสุขหรือไม่ เด็กสามารถเรียนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้หรือไม่ มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ หรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า เด็กมีวุฒิภาวะและมีการปรับตัวอย่างไร^๒

การเตรียมความพร้อมในการอ่านจะช่วยพัฒนาเด็กทางด้านตา (การดู) หู (การฟัง) การกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา การจำแนกแยกแยะระหว่างสิ่งของ กรรไกรใช้ประโยชน์ การออกเสียง และการรู้ความหมายของตัวหนังสือ^๓

^๑ศุภนิธย์ วัฒนธาดา, คู่มือพัฒนาการเด็ก (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, ๒๕๑๔), หน้า ๑๒๔.

^๒Paul Witty, Helping Children Read Better (Chicago: Science Research Associated, 1950), p.11.

^๓กรมสามัญศึกษา, หนังสือชุดคู่มือครู การสอนชั้นอนุบาล, หน้า ๒๖-๒๗.

หนังสือสนองตอบความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก

เมื่อเด็กมีประสบการณ์ การเรียนรู้ และมีความพร้อมเพียงพอแล้ว หนังสือจะเป็น
สิ่งช่วยสนองความต้องการของเด็กได้ดีที่สุดอย่างหนึ่ง รอย ยูจีน ทูธเชเคอร์ (Roy Eugene
Toothaker) กล่าวถึงความอยากรู้อยากเห็นของเด็กอายุระหว่าง ๔-๑๔ ปี ไว้ ๑๐ ประการคือ

๑. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตัวเอง (Curiosity about himself)
๒. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติ (Curiosity about natural world)
๓. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ (Curiosity about people and places)
๔. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเครื่องจักร (Curiosity about machines and how they work)
๕. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริง และการพิสูจน์ข้อเท็จจริง (Curiosity about facts and proofs of facts)
๖. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ว่ามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร (Curiosity about ideals by which men live)
๗. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคม (Curiosity about the social world)
๘. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Curiosity about creative experiences)
๙. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกสมมติ (Curiosity about the world of make-believe)
๑๐. เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกที่เขาไม่รู้จัก (Curiosity about the unknown world)^๑

^๑Roy Eugene Toothaker, "Curiosities of Children that Literature can Satisfy," Childhood Education 52 (March 1976): 262-266.

ความอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวสามารถใช้หนังสือตอบสนองได้ ดังรายละเอียดและตัวอย่างต่อไปนี้

๑. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตัวเอง

เด็กต้องการเข้าใจตัวเอง เพื่อตระหนักถึงความสามารถที่มีอยู่ เด็กจะคำนึงถึงบุคลิกภาพของตัวเอง รวมทั้งพัฒนาการทางกาย จิตใจ และความแตกต่างระหว่างเพศ ดังนั้นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับสรีรวิทยา ระบบทางกายภาพ และขั้นพัฒนาการต่าง ๆ จะมีประโยชน์ต่อเด็กอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เด็กค้นพบความรู้เกี่ยวกับตัวเขาเอง หนังสือในสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือเกี่ยวกับสุขภาพ สุขศึกษา อาหาร การพักผ่อนหลับนอน การออกกำลังกาย และความสมบูรณ์ของร่างกาย ตัวอย่างเช่น หนังสือ Where Do Babies Come From โดย มาร์กาเรต เชฟฟีลด์ (Margaret Sheffield) และ Fresh As a Daisy, Neat As a Pin โดย วิลเลียม ไวส์ (William Wise) หนังสือซึ่งช่วยเด็กให้ค้นพบตัวเองนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตดังกล่าว แต่รวมไปถึงหนังสือที่เกี่ยวกับอาชีพ หนังสือชีวประวัติ และที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางด้านจิตใจและร่างกาย

๒. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติ

เด็กมีความรักในธรรมชาติ ชอบการผจญภัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตกลางแจ้ง ชอบสัตว์ ทะเล ท้องฟ้า สนใจพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์ และการปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม บรรยากาศ พืช และผลิตภัณฑ์ รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ หนังสือเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ นิเวศวิทยา การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษาธรรมชาติ ชีววิทยา สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ อากาศ ฤดูกาล นอกจากนี้ ยังมีหนังสือ Zoo Books, Animal ABC Books คำประพันธ์เกี่ยวกับธรรมชาติ หนังสือเกี่ยวกับสัตว์ (สัตว์ป่าหรือสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะสุนัข แมว ม้า) เด็กสามารถเรียนรู้ที่จะรักและซาบซึ้งในธรรมชาติ โดยอ่านหนังสือดังกล่าวได้ ตัวอย่างเช่น Let me Take You on a Trail โดย จอห์น ฮอกกินสัน (John Hawkinson) The House that Nature Built โดย ซิกมันด์ คาลินา (Sigmund Kalina) This World of Wonder โดย ฮัล บอร์แลนด์ (Hal Borland)

๓. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ

เด็กมีคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ของโลก เด็กชอบการผจญภัยที่เชื่อมโยงกับประวัติในอดีตและปัจจุบัน ดินแดนที่ใกล้และไกล เด็กต้องการรู้จักบุคคลที่มีความสามารถ ประสบความสำเร็จ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในกิจการเฉพาะอย่าง หนังสือที่จะนำไปสู่บุคคลและสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือเดินทางท่องเที่ยว แผนที่ ลูกโลก หนังสือพิมพ์ หนังสือดาราศาสตร์ ชีวประวัติ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ รวมทั้งนิตยสาร นิยายผจญภัย นิยายอิงประวัติศาสตร์ บทประพันธ์เกี่ยวกับบุคคลที่น่าระลึกถึงจดจำ หรือตัวละครที่จินตนาการขึ้น และสถานที่ห่างไกลที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย ตัวอย่างเช่น Natural Wonders of the World โดย โรเบิร์ต สต็อก (Robert Stock) The Complete Book of Autograph Collecting โดย จอร์จ ซุลลิแวน (George Sullivan)

๔. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเครื่องจักร

เด็กสนใจเรื่องเครื่องจักรและวิธีทำงานของมัน สนใจการเคลื่อนไหวของวัตถุและขบวนการทางกลศาสตร์ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้จะมีอยู่ในหนังสือวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สถาปัตยกรรม การก่อสร้าง รวมทั้งหนังสือเกี่ยวกับนาฬิกา จรวด วิทยุ รถยนต์ คอมพิวเตอร์ ประวัตินักประดิษฐ์ และบทประพันธ์เกี่ยวกับเครื่องจักร ตัวอย่างเช่น Mike Mulligan and his Steam Shovel โดย เวอร์จิเนีย ลี เบอร์ตัน (Virginia Lee Burton) และ Little Toot โดย ฮาร์ดี แกรแมทกี (Hardie Gramatky)

๕. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง

เด็กชอบการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และต้องการคำตอบที่สั้นและถูกต้อง หนังสือประเภทนี้ ได้แก่ สารานุกรม หนังสือรายปี ซึ่งจะรวบรวมรายละเอียดที่เป็นความจริงต่าง ๆ ไว้ นอกจากนี้ หนังสือเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ สถิติ การวิจัยค้นคว้า การทดลอง เรื่องลึกลับสอบสวน และหนังสือถามตอบก็รวมอยู่ในประเภทนี้ด้วย ตัวอย่างเช่น หนังสือ Guinness Book of World Records; Science Experiences: Observation โดย จีน เบนดิก (Jeanne Bendick) What Do You Want to Know โดย เฮาเวิร์ด คอราลี (Howard Coralie)

๖. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ว่ามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร

เด็กต้องการรู้ว่าอะไรคือคุณค่าของชีวิต เพื่อแสวงหาคุณค่าหรือเอกลักษณ์ของเขาเอง หนังสือศาสนา สังคมวิทยา จิตวิทยา กฎหมาย นิทาน นิยายพื้นเมือง สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ดี ตัวอย่างเช่น The First Book of Ethics โดย แบล็กแอลเจอนอน ซี. (Black Algernon D.)

๗. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคม

เด็กต้องการช่วยเหลือครอบครัว ต้องการความสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดี หนังสือเกี่ยวกับสังคมวิทยา มนุษยวิทยา ภาษาและการติดต่อสื่อสาร จะเป็นแหล่งข่าวสารสำหรับเด็กที่จะทำความเข้าใจ ความเป็นไปของสังคม ส่วนหนังสือเกี่ยวกับการเล่นเกม กีฬาต่าง ๆ เรื่องเกี่ยวกับความรักและเพื่อน นิยายอิงชีวิตจริงเหล่านี้จะให้รายละเอียด ความเพลิดเพลิน และแนวคิดแก่เด็กได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น Families Live Together โดย เอสเทอเค. มีคส์ และเอลิซาเบธ แบกเวล (Esther K. Meeks & Elizabeth Bagwell) Somebody Go and Bang a Drum โดย รีเบคคา คอคิลล์ (Rebecca Caudill)

๘. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

เด็กต้องการเข้าถึงความสวยงาม และงานฝีมือต่าง ๆ เด็กจึงแสวงหาประสบการณ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ประสบการณ์ที่ทำให้เขามอง ฟัง สัมผัส ตมกลิ่น ชิมรส และเคลื่อนไหว หนังสือประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เช่น ตักดา เทียนไข การเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ตัวอักษร การจัดดอกไม้ การทอ การถัก งานศิลปะ การถ่ายภาพ การแกะสลัก ฯลฯ เป็นหนังสือที่สนองความต้องการดังกล่าวได้ ตัวอย่างเช่น Let's Write Short Stories โดย อาร์โนลด์ บี. ซีเนีย (Arnold B. Cheyney) แนะนำวิธีการให้เด็กรู้จักเขียนเรื่องสั้น

๙. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกสมมติ

เด็กต้องการอารมณ์ขันจินตนาการ ความเพ้อฝัน เรื่องลึกลับ และเรื่องตื่นเต้น ทั้งปวง เรื่องเหล่านี้จะมีอยู่ในหนังสือเทพนิยาย นิทานพื้นเมือง เรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องเพ้อฝัน การละคร บทกวี และเรื่องราวที่ใช้จินตนาการแต่งขึ้น ตัวอย่างเช่น The Court of the Stone Children โดย อีลีเนอร์ แคมเมอร์อน (Eleanor Cameron)

๑๐. ความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับโลกที่เขาไม่รู้จัก

เด็กต้องการสำรวจอาณาจักรที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ หนังสือเกี่ยวกับความฝัน โขกกลาง และแม้แต่ความตาย หนังสือแม่มด หมอผี เวทย์มนต์คาถา เป็นหนังสือที่ตอบสนองความต้องการนี้ได้ ตัวอย่างเช่น *The Fearsome Inn* โดย ไอแซค บาเชวิส ซิงเกอร์ (Isaac Bashevis Singer) *Dreams* โดย ลARRY เคทเทลแคมป์ (Larry Kettelkamp) *Life and Death* โดย เซอร์เบิร์ด เอส. ซิม และโซเนีย บลึคเคอร์ (Herbert S. Zim & Sonia Bleeker)^๑

การจัดหนังสือให้เหมาะกับชั้นการเจริญเติบโตของเด็กเล็ก

ผู้ใหญ่บางคนจัดหาหนังสือให้เด็ก โดยยึดประสบการณ์และความรู้ของผู้ใหญ่เป็นพื้นฐาน ซึ่งบางครั้งไม่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็กเลย ดังนั้นในการคัดเลือกหนังสือให้เด็ก จึงควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย ดังนี้คือ

๑. เพื่อความเพลิดเพลิน (for enjoyment)
๒. เพื่อความสนุกสนาน (for amusement)
๓. เพื่อการผ่อนคลาย (for relaxation)
๔. เพื่อขยายความรู้ (to extend children's knowledge)
๕. เพื่อขยายความคิด (to broaden children's outlook)
๖. เพื่อสอนข้อเท็จจริงบางอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสถานที่ หรือสิ่งของ (to teach particular facts about some event, or place, or thing)^๒

นอกจากนี้ ผู้คัดเลือกหนังสือให้เด็กควรคำนึงถึงทฤษฎีพัฒนาการของเด็ก รวมทั้ง

^๑Ibid.

^๒Elizabeth Wood, "Preschool Children and Libraries - I," in 18 th Biennial Conference Melbourne, August 1975 Proceedings (Melbourne: Library Association of Australia, 1976), p. 548.

ประสบการณ์ที่ได้จากการสังเกตว่าเด็กชอบอะไร เพราะถ้าไม่คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ อาจจะเป็นอันตรายต่อเด็กในแง่ที่ว่า ผู้ใหญ่ใช้การตัดสินใจของตนเองเป็นหลัก คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อตนเอง จะดีต่อเด็กด้วย ซึ่งตามความเป็นจริง เด็กวัยนี้จะประสบความยากลำบากในการชี้ความแตกต่างระหว่างความจริงกับความไม่จริง ดังนั้น หนังสือที่มีชื่อเสียงในด้าน "ไม่ปกติ" "คืนเต้น" "ลึกลับ" หรือ "เขย่าขวัญ" จึงควรได้รับการคัดเลือกด้วยความระมัดระวังอย่างสูง เทพนิยาย นิทานพื้นบ้าน เรื่องราวเกี่ยวกับความหายนะและความเศร้าโศก อาจจะทำให้เด็กตกใจหรือ ผิดหวังอย่างมาก เนื่องจากเด็กไม่สามารถประเมินได้ว่า อะไรคือความจริง และอะไรคือสิ่งสมมติ^๑

เอลิซาเบธ วูด (Elizabeth Wood) ได้เสนอตารางแสดงการจัดหาหนังสือให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล ดังนี้

อายุ	ขั้นพัฒนาการ	รูปแบบของหนังสือ และตัวอย่าง
๖ เดือน ถึง ๒ ปี	เริ่มแสดงให้เห็นว่าสนใจสิ่งใด ร้องรอยความจำ เริ่มปรากฏให้เห็นและจำสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำได้ ๒-๓ เดือนแรก ความสนใจและความเพลิดเพลินที่เด็กได้รับจากหนังสือ ได้จากการจับต้อง ดึง ข่วน และเรียนรู้ที่จะเปิดหนังสือได้เอง เมื่อการสำรวจในระยะต้นขยายออกไป เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งที่เขาได้เห็นจากหนังสือ แต่จะมีช่วง	พิจารณาว่าหนังสือชนิดใดที่ควรจัดให้เด็ก เมื่อเด็กต้องการการสัมผัส ตัวอย่างเช่น สมุดโทรศัพท์เก่า นิตยสารล่องเวลา เป็นต้น หนังสือประเภทแรกสำหรับเด็กควรจะเป็นหนังสือภาพขนาดใหญ่ เน้นความง่าย ควรมีรูปเดียวในหนึ่งหน้า และภาพนั้นต้องสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นภาพที่เด็กคุ้นเคย อาจเป็นคนที่อยู่รอบข้าง หรือสัตว์เลี้ยงทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น เรื่อง The Egg โดย ดิค บรูนา (Dick Bruna) เมื่อความสามารถของเด็กพัฒนาขึ้น รูปภาพในหนังสือก็อาจจะซับซ้อนขึ้นได้ เพื่อความเหมาะสม แต่ขนาดควรถูกต้อง

^๑Ibid, p. 549.

อายุ	ขั้นพัฒนาการ	รูปแบบของหนังสือ และตัวอย่าง
	<p>ความสนใจสั้น และมีประสพ- การณ้จำกัด สนใจเฉพาะสิ่งที เกี่ยวข้องกับประสพการณ้กัน จำกัดเท่านั้น</p>	<p>ตามความเป็นจริง เรื่องง่าย ๆ เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ส่วนตัวจะน่าสนใจสำหรับเด็กวัยนี้ ตัวอย่าง Davy's Day โดย ดิค บรูนา (Dick Bruna) ซึ่งเป็นงานรวบรวมบทเพลงกล่อมเด็กอย่างง่าย ๆ</p>
<p>๒-๔ ปี</p>	<p>การเล่นของเด็กวัยนี้จะเป็นไป ในทางสร้างสรรค์ เป็นสัญ- ลักษณ้ และเป็นไปตามธรรม- ชาติ เด็กจะมีสมาธิเพียงช่วง สั้น ๆ ชอบการกระทำซ้ำ ๆ กัน ยังคงชอบสำรวจและสนใจ ในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน เอง เริ่มพัฒนาทักษะทางด้าน ภาษา ในขั้นนี้การเรียกชื่อเป็น สิ่งสำคัญมาก</p>	<p>เด็กชอบภาษาและเรื่องราวซ้ำ ๆ กัน เรื่องราว ของชีวิตประจำวันง่าย ๆ เกี่ยวกับการกระทำและ สภาพแวดล้อมหรือชุมชนของเด็ก เช่น นุรุษไปรษณีย์ ร้านค้า สวนสัตว์ ชายทะเล การขนส่งบางประเภท และเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ ใช้ภาษาง่าย ๆ ชัดเจน ไม่มีสัญลักษณ์ทางนามธรรมมากเกินไป มีภาพประกอบ ขนาดใหญ่ชัดเจน และไม่มีรายละเอียดมากนัก เป็น ภาพที่อธิบายความหมายทั่ว ๆ ไป หนังสือตลกขำขัน ก็จำเป็นต่อเด็กวัยนี้เช่นกัน เพื่อสร้างเสริมอารมณ์ ขันให้เกิดกับเด็กต่อไป ตัวอย่างเช่น James & The Rain, Mr. Gumpy's Outing, The Very Little Girl, Grand father & I หรือบทเพลงกล่อมเด็กที่มีรายละเอียดมากขึ้น</p>
<p>๔-๗ ปี</p> <p>ช่วงหลัง ของวัย อนุบาล</p>	<p>เด็กเริ่มมีความสนใจในกลุ่ม เพื่อน และการเล่นร่วมกัน มี ช่วงความสนใจยาวขึ้น เริ่ม พัฒนาความคิดริเริ่ม</p>	<p>เรื่องราวในหนังสือยังคงเป็น เรื่องสั้น ๆ ต้องการ เรื่องราวและคำประพันธ์ที่กว้างขึ้น ความสนใจใน บ้านและสภาพแวดล้อมรอบข้างขยายตัวไปสู่ความ สนใจในดินแดนอื่น นอกโลก ความสนใจในความ</p>

อายุ	ขั้นพัฒนาการ	รูปแบบของหนังสือ และตัวอย่าง
และช่วงแรกของวัยประถม	(initiatives) เช่น อยากรู้การทำงานของสิ่งต่าง ๆ สิ่งเหล่านั้นมีขึ้นทำไมและทำอะไรได้บ้าง เริ่มสนใจในตัวคนอื่น สนใจโลกของผู้ใหญ่ เริ่มพัฒนาทักษะทางภาษาที่ซับซ้อนขึ้น และพัฒนาความจำ สนใจบทบาททางเพศ และยอมรับความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง สนใจงานของคนอื่น แนวความสนใจที่กว้างขึ้น กำลังพัฒนาไปเรื่อย ๆ	เป็นจริง ทำให้ต้องการรายละเอียดเพิ่มขึ้น ยังคงมีความอยากรู้อยากเห็นมาก ผู้ใหญ่จึงควรจัดหาข่าวสารชนิดต่าง ๆ ให้ จินตนาการกำลังพัฒนา ทำให้ชอบเรื่องเพื่อฝัน ไร้สาระ อารมณ์ขันของเด็กเกิดได้ง่าย โดยเฉพาะสภาพการณ์ที่ขัดแย้งกัน เช่น การทะเลาะถกเถียง โขคร้ายของคนอื่น หรือตลกไม่สุภาพก็ตาม เด็กเริ่มต้องการเรื่องราวเกี่ยวกับบทบาททางเพศ หนังสือจะช่วยให้เด็กยอมรับความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายระหว่างตนเองและผู้อื่น เช่น ถ้าปวดฟันต้องไปหาหมอ เป็นต้น นอกจากนี้ เด็กต้องการเรื่องราวที่มีรายละเอียดมากขึ้นพร้อมทั้งภาพประกอบ การสำรวจและธรรมชาติของความอยากรู้อยากเห็นในวัยนี้จะตอบสนองได้ด้วยโครงเรื่องที่ซับซ้อน และแฝงจินตนาการ แต่ข้อเท็จจริงต้องถูกต้อง ตัวอย่างเช่น Where the Wild Things Are, The Tale of Peter Rabbit, The Happy Lion ^๑

หมายเหตุ The Happy Lion แต่งโดย หลุยส์ แฟตติโอ (Louise Fatio) วาดภาพประกอบโดย ร็องเจอร์ ดูว์แวง (Roger Duvoisin)

The Tale of Peter Rabbit แต่งและวาดภาพประกอบโดยเบียทริกซ์ พอตเตอร์ (Beatrix Potter)

Where the Wild Things Are ? แต่งและวาดภาพประกอบโดยมอริซ เซนแดค (Maurice Sendak)

^๑Ibid, pp. 547-548.

วูด ได้สรุปสิ่งที่ ฮาเซิร์ด (Hazard) เน้นในหนังสือ Books, Children & Men เกี่ยวกับ คุณสมบัติ ๔ ประการ เมื่อจะคัดเลือกหนังสือให้กับเด็กทุกวัย ไว้ดังนี้ คือ

๑. ความดีเลิศทางวรรณกรรมและศิลปะ (Literary and artistic excellence)
๒. เนื้อหาที่เสริมสร้างสติปัญญา (Intellectual Content)
๓. รูปแบบที่เหมาะสมกับผู้อ่านทั้งทางด้านจิตวิทยาและอารมณ์ (A style that is both psychologically and emotionally suitable for whom it was written)
๔. คุณสมบัติของการเสนอเนื้อหาและการจัดพิมพ์ (Quality in style of presentation and publication)^๑

หนังสือสำหรับเด็กเล็ก

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ได้แนะนำหนังสือสำหรับเด็กเล็ก ออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษา โดยสรุปได้ดังนี้

... เด็กเล็กเป็นวัยที่เริ่มหัดอ่าน หัดศึกษาสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเพื่อจะค่อย ๆ ก้าวเข้าไปสู่โลกอันกว้างใหญ่ไพศาล ดังนั้น เด็กเล็กจึงยังไม่มี ความชัดเจนพอที่จะรู้จักและเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และไม่ต้องการที่จะรับความรู้ หรือคำอธิบายที่ลึกซึ้งมากนัก สิ่งที่เด็กเล็กต้องการ เป็นส่วนใหญ่ คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจ และความเบิกบานใจที่ได้เห็นสิ่งสวยงาม ได้ฟังเสียงเสนาะไพเราะหู ฉะนั้นความสำคัญของโครงเรื่องของหนังสือสำหรับเด็กเล็กจึงเป็นรองลงไป แต่มีความสำคัญในเรื่อง "คำ" "เสียง" และ "ภาพประกอบ" ก้าวขึ้นมาเป็นอันดับแรก โดยจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้ คือ

^๑Ibid, 549, quoting Paul Hazard, Books, Children & Men (Boston: Horn Book Inc., 1944), p. 42.

๑. คำ

เนื่องจากเด็กเล็กเป็นวัยที่เริ่มหัดจดจำ ฉะนั้นคำที่จะใช้ในหนังสือสำหรับเด็ก ควรเป็นคำที่มีความหมายใกล้ตัวเด็ก เป็นคำที่เด็กใช้เป็นประจำ มีลักษณะง่ายและซ้ำ ๆ กัน ทั้งเสียงและรูปคำ เพื่อช่วยให้เด็กจดจำความหมาย และรูปของคำได้แม่นยำ และรวดเร็วขึ้น เช่น "เรามีพ่อ เรามีแม่ เรามีพ่อแม่" เป็นต้น

๒. เสียง

หลักการใช้อักษรในหนังสือสำหรับเด็กเล็ก ควรจะให้คล้องจองกันไปเหมือนเสียงดนตรี เพื่อให้เด็กอ่านแล้วเกิดความสุขเพลิดเพลิน หรือถ้าเด็กยังอ่านเองไม่ได้ เมื่อมีผู้อ่านให้ฟัง ก็จะฟังด้วยความสนุกสนาน และจะอ่านจะพูดตามได้ถูกต้อง เพราะทำให้เกิดความสุข ไพเราะ เป็นการฝึกออกเสียงและความจำของเด็กด้วย เช่น

"ครั้งหนึ่งหนอขอเล่าเรื่องเต้าน้อย

กระจอยร่อนน่ารักเป็นนกหนา

อาศัยอยู่ในสวนมวลผลกา

มีสระน้ำอ้อมตาเปี่ยมวาริ

(หนังสือเรื่องแมวกับเต่า)

๓. ภาพประกอบ

เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะขาดเสียมิได้ในหนังสือสำหรับเด็ก ภาพประกอบควรเป็นภาพที่ชัดเจน มีสีสันงดงาม มีความหมายเข้าใจง่าย และแสดงเน้นถึงความหมายของถ้อยคำที่ใช้ดำเนินเรื่องในหนังสือ เด็กเล็กนั้นแม้จะมีความพอใจในการที่จะดูภาพงดงามสะอาดตา เข้ากับสิ่งแวดล้อมและความเคยชินของตนมากกว่าสิ่งอื่น ฉะนั้นหนังสือที่เด็กเล็ก ๆ สนใจ จึงได้แก่ หนังสือที่มีภาพแสดงเนื้อเรื่องติดต่อกันไปโดยตลอด มีคำบรรยายประกอบเพียงเล็กน้อย และง่ายพอที่เด็กบางคนอาจจะอ่านได้เองเข้าใจ โดยอาศัยรูปภาพประกอบไปด้วย หนังสือประเภทนี้จึงเรียกว่า หนังสือภาพ ภาพเหล่านี้มักจะเป็นภาพใหญ่ มองดูชัดเจน มีสีสัน สบายงาม

เพื่อเราให้เด็กสนใจ^๑

คุณรัฐจวน อินทรกำแหง แสดงความคิดเห็นว่า

ภาพประกอบนั้นจะเป็นลักษณะใดก็ได้ คือ จะเป็นภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพถ่าย ภาพสเก็ตช์ อะไรก็ตาม คุณสมบัติที่สำคัญของภาพนั้น ต้องเป็นภาพที่มีความรู้สึก มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และอธิบายเรื่องได้ ภาพนั้นจะเป็นภาพสี หรือภาพขาวดำก็ได้ ถ้าเป็นภาพสีการให้สีนั้นควรมีศิลปะที่จะส่งเสริมให้ภาพนั้นมีชีวิตยิ่งขึ้น

คำ เสียง และภาพประกอบทั้ง ๓ ประการดังกล่าวนี้ถือเป็นส่วนสำคัญของหนังสือสำหรับเด็กเล็ก ส่วนประกอบอื่น ๆ ที่ควรคำนึงถึง ได้แก่

เนื้อเรื่อง

มักเป็น เรื่องที่อยู่ใกล้ชีวิตเด็ก หรือเป็น เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก เช่น เรื่องพ่อแม่รักฉัน หรือเรื่องสัตว์ต่าง ๆ ที่เด็กรู้จัก เช่น เรื่อง แมวกับเต่า ซึ่งเมื่อเด็กได้เห็นภาพแล้วก็จะเกิดความเข้าใจได้ทันทีว่าหมายถึงอะไรบ้าง

ตัวอักษร

ในหนังสือสำหรับเด็กเล็กนั้น ตัวอักษรจะต้องมีขนาดใหญ่ เขียนห่างกัน เพื่อให้อ่านและสังเกตได้สะดวก เด็กจะสามารถจดจำ และอ่านได้ถูกต้อง^๒

นอกจาก ส่วนประกอบ ๒ ประการนี้ ยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ ต่อหนังสือสำหรับเด็กเล็ก คือ

ลักษณะรูปเล่ม

รูปเล่มของหนังสือสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๖ ขวบ นั้นจำเป็นต้องแข็งแรง ทนทานต่อการหยิบจับ เพราะเด็กนั้นชอบอ่านหนังสือที่โปรดปรานซ้ำแล้วซ้ำอีก นอกจากนี้ เด็กเล็กยัง

^๑"แนะนำหนังสือสำหรับเด็กเล็ก," วารสารห้องสมุด ๑๐ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๐๔) : ๒๓๒-๒๓๗.

^๒รัฐจวน อินทรกำแหง, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น, หน้า ๑๑๓.

^๓"แนะนำหนังสือสำหรับเด็กเล็ก,"

ชอบเอาหนังสือติดตัวไปทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะ เป็นห้องนอนหรือที่อื่น ๆ หนังสือภาพที่จะมีอายุ ยืนนานอ่านได้หลายครั้งหลายหน ควรจะมีปกหุ้มด้วยผ้า และการเย็บเล่มคงทน เด็กจะพอใจ หนังสือที่มีรูปเล่มแข็งแรง เปิดง่าย และใช้กระดาษที่มีความเหนียวทนทาน นอกจากนี้ขนาด ของหนังสือก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา สำหรับเด็กเล็ก หนังสือส่วนใหญ่ควรมีขนาดเล็กและเบา พอที่เด็กจะถือได้ด้วยตนเอง แต่ก็ควรมีรูปร่างแปลกตา เด็กบางคนก็ยังคงชอบหนังสือที่มี ขนาดใหญ่ เนื่องจากภาพประกอบขนาดใหญ่ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น นอกจากนี้ขนาดของ ตัวหนังสือ การเว้นช่องว่างระหว่างบรรทัด และจำนวนคำในแต่ละหน้าก็มีความสำคัญเช่นกัน หนังสือภาพสำหรับเด็กที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก ไม่ควรใช้ตัวหนังสือขนาดเล็ก เช่นเดียวกับที่ใช้ ในหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ ควรเน้นช่องไฟให้พอดี และมีขนาดใหญ่เหมาะสมต่อสายตาเด็ก เพราะ เด็กอายุ ๕ ขวบ เริ่มแปลความหมายของตัวหนังสือได้แล้ว^๑

การจัดทำหนังสือ

ควรมีความปรารถนา ตั้งแต่ปกของหนังสือ ภาพที่หน้าปกควรสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เพื่อเรียกความสนใจจากผู้อ่าน และเป็นการนำผู้อ่านไปสู่เนื้อเรื่อง นอกจากนี้ ควรจัดทำ ภาพปกด้วยความปรารถนา บรรจง เพื่อสร้างรสนิยม และความเข้าใจในความงามแห่งศิลป์ให้ เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านด้วย

การจัดหน้าหนังสือในหนังสือสำหรับเด็กนั้น ผู้จัดพิมพ์ควรใจกว้าง และไม่ควรประหยัด จนเกินไป การเว้นหน้าให้ว่างไว้ก่อนขึ้นเรื่อง จะเป็นเสมือนการปล่อยสมองเด็กให้ว่าง ก่อนที่จะเริ่มรับเรื่อง หรือทำความเข้าใจกับเรื่อง การเว้นหน้ากระดาษแต่ละหน้าในหนังสือให้ ว่างมาก ๆ อาจจะทำให้หน้าบาง ค่อนหน้าบาง เป็นสิ่งควรทำ เพราะจะช่วยให้เด็กสามารถ ทำความเข้าใจ และติดตามเรื่องได้รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะเด็กในระดับประถม ๑-๒

ควรเว้นขอบคั่นในและด้านนอกของหน้าหนังสือแต่ละหน้าให้มาก ๆ เพราะจะ ช่วยให้เด็กอ่านหนังสือด้วยความสบายตายิ่งขึ้น

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเด็ก ควรเป็นกระดาษที่ดีเพื่อให้ทั้งภาพและตัวหนังสือชัดเจน แจ่มแจ้ง

^๑Sutherland and Arbuthnot, Children and Books, pp. 24-25.

การตรวจบุฟควรวให้ถูกต้อง อย่าให้มีผิดได้ เพราะวัยเยาว์เป็นวัยที่กำลังจดจำ และถ้าจดจำสิ่งที่ผิดแล้วก็ยากที่สุด^๑

หนังสือที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็กอนุบาล

๑. หนังสือหัดอ่าน (ABC Books)
๒. หนังสือหัดนับ (Counting Books)
๓. หนังสือภาพ (Picture Books)
๔. หนังสือนิทานสัตว์ (Animal Books)
๕. คำประพันธ์ร้อยกรอง (Poetry)
๖. บทกลอนกล่อมเด็ก (Mother Goose Books, Nursery Rhyme Books)^๒

หนังสือหัดอ่าน เป็นหนังสือประเภทที่สอนให้เด็กรู้จักตัวพยัญชนะ มีภาพประกอบมาก เช่น หนังสือ ก.ไก่ หนังสือ ABC Dr. Seuss' ABC เป็นต้น

หนังสือหัดนับ เป็นหนังสือประเภทที่สอนให้เด็กรู้จักตัวเลข หัดนับจำนวน เช่น หนังสือ มาเรียนเลขกันเถิด โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ Very Hungry Caterpillar โดย ฮีริค คาร์ล (Eric Carle) เป็นต้น

หนังสือภาพ มีทั้งคำบรรยายและไม่มีคำบรรยาย เป็นหนังสือประเภทที่สอนให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว และสำหรับหัดวาดภาพระบายสี เช่น สัตว์ที่ฉันชอบ รามเกียรติ์ เป็นต้น

หนังสือนิทานสัตว์ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท ได้แก่ นิทานสุภาพนิทานชาดก นิทานอีสป เป็นต้น เป็นหนังสือประเภทที่มุ่งหมายจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสอนใจเด็ก เช่น แมวกับเต่า โดย มล. มณีรัตน์ บุณนาค

คำประพันธ์ร้อยกรอง และบทกลอนกล่อมเด็ก เป็นหนังสือประเภทที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษา สามารถพูดได้เร็วขึ้นเพราะถ้อยคำที่ใช้มีลักษณะคล้องจองกัน

^๑ รัญจวน อินทรกำแหง, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น, หน้า ๑๒๑.

^๒ Fuller and Stuelpe, "Learning Experience with Infants," pp. 19-20.